

Foto: William Moore

ONS BEURZENPROGRAMMA IN VOGELVLUCHT

Ontmoetingen met een levende traditie

In november 2012 heeft Stichting Thomas More haar beurzenprogramma ingrijpend veranderd. Inmiddels zijn we drie jaar verder: tijd voor een overzicht van hetgeen tot op heden is bereikt.

Het lopende beurzenprogramma van Stichting Thomas More is bestemd voor studenten die aan hun eigen universiteit een verdieppingsprogramma volgen. Meestal wordt zo'n programma een 'honoursprogramma' genoemd. Aan diverse universiteiten biedt Stichting Thomas More deze studenten verdere verdieping, door middel van een eigen studieprogramma. Het bestaat uit een studiereis naar Rome en diverse 'huiskamercolleges'.

In een huiskamercollege verdiept een kleine kring studenten zich onder leiding van een deskundig docent in een bepaald thema. De kring is met vijf tot zeven studenten zo klein dat de docent het college in beginsel in zijn of haar huiskamer kan geven: vandaar

de naam. Iedere kring volgt in de loop van één jaar minimaal drie reeksen huiskamercolleges, waarbij iedere reeks gemiddeld drie bijeenkomsten telt. Om voor het programma genoeg tijd vrij te maken en om de kosten te betalen die zijn gemoeid met de aanschaf van studiematerialen en de Romereis, ontvangt iedere tot ons programma toegelaten student individueel een beurs die, als aan alle voorwaarden wordt voldaan, in totaal duizend euro bedraagt.

Studiereis naar Rome

In Rome verbinden studenten via diverse gesprekken en ontmoetingen een rijk verleden met de dringende vragen van onze tijd.

Aan sommige ontmoetingen nemen ook in Rome verblijvende internationale studenten deel. Onderwerp van studie en gesprek is tijdens de reis onder meer de actualiteit van de katholieke overlevering. Die wordt te Rome zichtbaar in vele monumenten, bewegingen en universiteiten, waarvan we er enkele samen bezoeken.

In dit nummer:

Afrekencultuur?	p. 4	De waarde van zorg	p. 9
Summerschool 2016	p. 5	Bezinningsdagen	p. 10
Essay: Tolerantie	p. 6	Thomas More Lecture	p. 11
Interview Beitske Bouwman	p. 8	Column	p. 12

Sinds november 2012 zijn drie Romereizen georganiseerd, met de volgende voordrachten en colleges:

April 2015

Dr. C. Betti	Sant' Egidio: living the Gospel in the streets of Rome
Dr. S. Evers	A short history of the early Church
Prof. dr. B. Gui	Relational Goods: a catholic take on the economy
Mgr. drs. A. van Luyn SDB & T. Jansen SJ	An introduction to the Roman Catholic Church
M. Rotsaert SJ	The Spiritual Exercises of St. Ignatius of Loyola
Prof. dr. W. Senner OP	St. Thomas Aquinas on politics

Januari 2015

Dr. M. Becker	Katholieke sociaal denken - een introductie
Dr. C. Betti	Sant' Egidio: living the Gospel in the streets of Rome
Dr. S. Evers	Een korte geschiedenis van de vroege kerk
Dr. N. Govekar	Theology of Love in the Redemptoris Mater Chapel
B. Hagenkord SJ	Modern media and the Vatican
T. Jansen SJ	De Kerk van Rome in vogelvlucht
Dr. M. Lindeijer SJ	Het proces van zalig- en heiligverklaring

Januari 2014

Dr. C. Betti	Sant' Egidio: living the Gospel in the streets of Rome
G. Blaszczak SJ	Higher Education in contemporary Rome
Dr. M. Lindeijer SJ	Het proces van zalig- en heiligverklaring
Mgr. drs. A. van Luyn SDB & dr. S. Evers	De Kerk van Rome in vogelvlucht
Dr. M. Rupnik SJ	Theology of Love in the Redemptoris Mater Chapel

Voor katholieke studenten wordt de Romereis in 2015 en 2016 mogelijk gemaakt door het **Jan Schroederfonds**. Dit te 's-Hertogenbosch gevestigde fonds ondersteunt studiedoelinden (in de ruimste zin van het woord) van rooms-katholieke personen, en draagt bij aan de vorming van een kader voor de katholieke geloofsgemeenschap in Nederland.

Huiskamercolleges

Een student die tot ons studieprogramma is toegelaten, vormt met vier of zes andere studenten van zijn of haar universiteit een eigen kring. De leden van de kring stellen in overleg met de stichting vast, welke thema's of onderwerpen zij gedurende hun beursjaar in huiskamercolleges willen bestuderen. Hier worden vervolgens deskundige docenten bij gezocht.

Sinds november 2012 hebben de volgende huiskamercolleges plaatsgevonden:

Radboud Universiteit Nijmegen

2015-2016

Prof. dr. C. Aydin	Ethiek en Techniek
Mgr. dr. E. de Jong	Eros, Filia, Agape
Dr. J. van der Net	Individuen, corporaties en de staat
Prof. dr. J.P. Wils	Hoe verhouden wij ons tot de dood?

2014-2015 ~ 1e & 2e groep

Dr. M. Becker	De kardinale deugden bij Thomas van Aquino
Dr. T. Quartier	Maatschappelijke contrapunten
Dr. M. Terpstra	Politieke theologie

2013-2014 ~ 1e groep

Prof. dr. C. Aydin	Identiteit, idealen en techniek
Dr. M. Becker	De kardinale deugden bij Thomas van Aquino
Prof. dr. E. Brugmans	Is de mens tot vrijheid veroordeeld?

Foto's: William Moore

2013-2014 ~ 2e groep

Prof. dr. C. Aydin
Dr. I. Bocken
Prof. dr. ing. R. Munnik

Identiteit, idealen en techniek
Wegen van Licht
Het schrift onder druk?

Tilburg University

2015-2016 ~ NL

Prof. dr. C. Aydin
Mgr. dr. E. de Jong
Prof. dr. E. Hirsch Ballin
Prof. dr. W. Kremer
& dr. F. Meijboom

De relatie Mind-Brain
Eros, Filia, Agape
Recht en rechtvaardigheid van dichtbij

Hoe diergebruik te rechtvaardigen?

2015-2016 ~ International

Prof. dr. P. Cobben
Prof. dr. M. Poorthuis
Dr. R. Welten

Can marriage be reasonably grounded?
Religion: a prime topic in the media
Derrida on Hospitality

2014-2015

Prof. dr. E. Borgman
Prof. dr. R. te Velde
Prof. dr. R. te Velde
Prof. dr. T. van de Klundert

Geloven en denken
Pascal als religieus denker
Vriendschap - Arendt versus Augustinus
Economie, ideologie en religie

Universiteit Twente

2015-2016

Prof. dr. C. Aydin
Prof. dr. H. Achterhuis
Prof. dr. ing. R. Munnik

Identiteit, idealen en techniek
Omgaan met tradities
Klassieke teksten lezen

Universiteit Utrecht

2015-2016 ~ 1e groep

Prof. dr. P. Schnabel
Prof. dr. P. van Tongeren
Prof. dr. J. Wissink

Moreel handelen in de moderne maatschappij
Europees Nihilisme
De katholieke denktraditie

2015-2016 ~ 2e groep

Prof. dr. O. Lie
Dr. J. van der Net
Prof. dr. J. van Ophuijsen

Geluk in de Middeleeuwen
Geluk in de Moderne tijd
Geluk in de Oudheid

2013-2014

Prof. dr. E. Hirsch-Ballin
Prof. dr. H. Joas (Berlijn)
Dr. J. van der Net
Prof. dr. P. van Tongeren

Mensenrechten (I)
Mensenrechten (II)
Het Goede Leven in tijden van vooruitgang
McIntyre's 'After Virtue'

Wageningen University

2015-2016

Prof. dr. D. Loose
Prof. dr. ing. R. Munnik
Prof. dr. P. van Tongeren
N.N.

Kun je kiezen wie je wordt?
De technische onderwerping van vergankelijkheid en duur
Geluk: drijfveer voor het leven?
De waarde van een mensenleven

2014-2015

Prof. dr. D. Loose
Dr. J. van der Net
Prof. dr. P. van Tongeren
Prof. dr. R. te Velde

Vrijheid en Macht
Thomas More's 'Utopia'
Goed Leven
Christelijke cultuurgeschiedenis

IS DE UNIVERSITEIT EEN FABRIEK?

In de huiskamerscolleges van Stichting Thomas More vond een Wageningse studente 'zinnig bestede vrije tijd'. Toch deed zij ook een opmerkelijke ontdekking: misschien is de vaak verguisde 'afrekencultuur' op universiteiten helemaal zo slecht nog niet... Door Iris Hertog

Als student hoor je tegen de afrekencultuur op universiteiten te zijn – dat is het gevoel dat ik overhoud aan het onderwijsdebat van de afgelopen tijd. Universiteiten zijn leerfabrieken geworden die gedreven worden door efficiëntiedenken; docenten bekommeren zich alleen nog maar om slaagcijfers; en studenten worden door het systeem gedwongen om zo snel mogelijk af te studeren en dan de arbeidsmarkt op te stromen. Lanterfantanten is er niet meer bij. En als je denkt dat het allemaal best meevalt, kijk je met je ogen dicht – zo lijkt het adagium te zijn.

Otium

Samen met een aantal andere studenten, met wie ik een jaar lang verschillende filosofiecolleges in huiskamersetting heb gevolgd bij Stichting Thomas More, wilde ik over deze problematiek een stevig opiniestuk schrijven. We zouden gaan pleiten voor meer otium, of zinnig bestede vrije tijd, op de universiteit. In het gedeelde document waarin we aan het werk waren, plaatste iemand de opmerking: "Meer en betere voorbeelden zoeken." In de inleiding stonden drie puntjes te wachten op voorbeelden die het doorgeslagen efficiëntiedenken op de universiteit moesten illustreren.

De puntjes staan er nog steeds. Onaangedaan. Wachtend. Vragend. En wij, met al onze bravoure? Mij is het nog niet gelukt om die vermeende afrekencultuur concreet aan te wijzen. Of toch niet zonder dat ik meteen denk: "Ja, maar... is er eigenlijk wel een beter alternatief?"

En toch. Die discussies over de universiteit als leerfabriek waren er niet voor niets. Stichting Thomas More vindt het niet voor niets zinnig om het onderwijs van gemotiveerde studenten aan te vullen met filosofiecolleges in kleine kring. Spinoza-winnaar Marten Scheffer deed niet voor niets een oproep om lanterfantanten, creativiteit en *disruptive thinking* te stimuleren binnen het wetenschappelijk onderwijs. Het honoursprogramma is niet voor niets zo ingericht dat studenten zelf initiatieven moeten ontplooien om hun leerproces vorm te geven. Al deze dingen proberen tegenwicht te bieden. Maar waaraan precies? Aan een vermeende afrekencultuur?

Kille cijfers

Zeker, je kunt zeggen dat er in het wetenschappelijk onderwijs te veel nadruk wordt gelegd op 'kille' feiten. Men probeert de kwa-

Foto: Aart-Jan van de Glind

liteit en waarde van de complexe interactie tussen docenten en studenten te vangen in een paar cijfers. Maar hoeveel zeggen ze eigenlijk? Is een vak met een slagingspercentage van 30% per se een slecht vak? Is een vak dat goed scoort in de studentenbeoordeling ook altijd inhoudelijk goed? Heeft een student die een 9 scoort altijd meer geleerd dan iemand die het vak met een 7 afsluit? Kortom, wat meten al die cijfers precies? Geven we wel de juist betekenis aan de feitelijke cijfers?

Ik denk dat dit in essentie is waar het debat over de 'universiteit als leerfabriek' over gaat. De verleiding is dan groot om alle cijfers en meetstokken maar meteen overboord te gooien. Toch denk ik niet dat dat het probleem op zal lossen, tenzij iemand een andere manier vindt om wat orde te scheppen in de bewegingen en ervaringen van duizenden studenten die allemaal andere vakken volgen en daar in meer of mindere mate iets van oppikken. Mits er met wat *Fingerspitzengefühl* mee omgegaan wordt, hoeft het huidige systeem niet eens zo slecht te zijn.

Alle meetstokken overboord gooien zal het probleem niet oplossen

Eén aspect blijft echter, en dat is dat sommige leerdoelen makkelijker te meten zijn dan andere. Docenten kunnen via een tentamen prima toetsen of studenten de definities van een aantal concepten kennen. Maar sommige 'zachte' vaardigheden, zoals die te maken hebben met academische *Bildung*, zijn moeilijker om de vinger op te leggen. Het risico van een te grote nadruk op cijfers kan zijn dat dit soort vaardigheden in het onderwijs verwaarloosd worden. Dat zou jammer zijn, want, om met Albert Einstein te spreken: "Not everything that counts is measurable."

Iris Hertog is bachelorstudent Forest and Nature Conservation aan de Wageningen Universiteit. Zij ontving een beurs van Stichting Thomas More.

SUMMERSCHOOL 2016: DE ZIEL VAN THOMAS

Rudi te Velde, Thomas-More-hoogleraar aan de Universiteit van Amsterdam, leidt in augustus 2016 de jaarlijkse summerschool van de stichting, die ditmaal geheel gewijd zal zijn aan het denken van Thomas van Aquino (1225-1274).

In een afwisselend drieledig programma wordt aandacht geschonken aan de 'ziel' van Thomas. Ten eerste zal het gaan over de persoon van Thomas en de bezieling van zijn denken: wie was hij en waarom kan zijn denken ons nu nog inspireren?

Ten tweede komt zijn filosofische leer over de ziel en de mens aan bod: waarin bestaat de karakteristieke openheid van de menselijke ziel?

Ten derde wordt stilgestaan bij de 'bezielende' doorwerking van zijn denken in de latere thomistische filosofie, met name in de Nederlandse variant daarvan.

De summerschool vindt plaats van 22 t/m 26 augustus 2016 in Amsterdam. In het voorjaar van 2016 volgt nadere informatie over programma en tarieven.

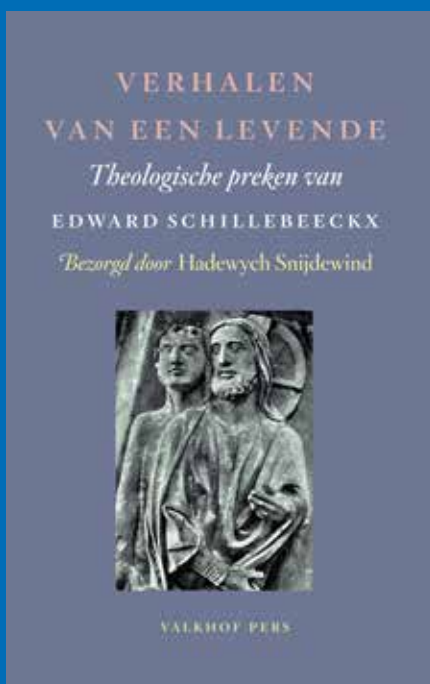
Belangstelling kan reeds nu kenbaar gemaakt worden via info@thomasmore.nl

Foto: Rogier Chang

NIEUW BOEK MET PREKEN SCHILLEBEECKX

In november 2015 verscheen bij Valkhof Pers in Nijmegen het boek *Verhalen van een Levende: Theologische preken van Edward Schillebeeckx*.

De bundel bevat boeiende, vaak inspirerende preken die aansporen dieper over eigen vragen in deze tijd na te denken, zeker wanneer er een band wordt gelegd met een gebeuren dat veel mensen diep raakt. "We zijn in oorlog", begon Schillebeeckx bijvoorbeeld zijn preek toen de oorlog in Afghanistan, waar ook Nederland soldaten naar toe stuurde, was begonnen.

Ook komen in de preken vragen aan de orde over lijden, over geloof en wetenschap, over opvoeding en vorming, over andere godsdiensten, over spiritualiteit en onbegrijpelijkheden in sommige evangelieperikopen. In die zin is het een geloofsboek voor deze tijd, ook voor hen die met het christelijk geloof kennis willen maken.

De preken werden verzameld door drs. Hadewych Snijdewind OP, dominicanes en van 1992 tot 2002 wetenschappelijk assistent van Schillebeeckx.

Edward Schillebeeckx, *Verhalen van een levende. Theologische preken van Edward Schillebeeckx*. Bezorgd door Hadewych Snijdewind OP, Valkhof Pers, Nijmegen, € 42,50

De paradox van de tolerantie

WE HOEVEN TOCH NIET ALLES TE PIKKEN?

We vragen om begrip en vrijheid voor onszelf – maar in hoeverre kunnen we die ook werkelijk voor een ander opbrengen? Een essay over de tegenstrijdigheden van onze roep om tolerantie. *Door Peter Jonkers*

“We hoeven toch niet alles te pikken?” Deze veelgehoorde uitspraak vat onze dubbele gevoelens over tolerantie goed samen. Aan de ene kant eisen we het recht op om te mogen zeggen en doen wat we zelf willen. Aan de andere kant vinden we dat bepaalde opvattingen en manieren van doen, vooral dan die van anderen, echt niet door de beugel kunnen, zeker als we er zelf (over)last van hebben. Het gevoel van overlast is de laatste jaren behoorlijk toegenomen omdat onze samenleving veel pluriformer is geworden en we tegelijk in allerlei situaties steeds meer met elkaar te maken hebben. Waarom houden we er eigenlijk zo’n dubbele moraal op na over wat we wel en niet moeten pikken?

Onverschilligheid

In onze tijd zien we tolerantie vooral als onverschilligheid tegenover verschillen: iedereen mag zeggen en doen waar hij of zij zin in heeft zolang ik er niet te veel last van heb. Voor de rest trek ik me zo weinig mogelijk aan van de vreemde overtuigingen en de soms bizarre gedragingen van anderen. Nog minder vraag ik me af of ik wel kan instemmen met de diepere redenen daarvan, zowel intellectueel als emotioneel. ‘Leven en laten leven’ vat deze houding goed samen. We willen vooral met rust gelaten worden met onze eigenaardigheden en met de mensen die deze eigenaardigheden delen. We helpen onszelf daarbij graag een handje door ons in de mate van het mogelijke af te scheiden van mensen met werkelijk andere eigenaardigheden dan de onze, gewoonweg omdat we ons niet op ons gemak voelen bij hun manier van denken en leven. ‘Ons soort

keuken en toerisme naar verre oorden), maar om het vreemde dat ons verontrust omdat het binnenbreekt in onze manier van leven. Die vreemdheid verontrust ons omdat wij het gevoel hebben dat onze eigenheid, ons besef van identiteit daardoor wordt aangetast. Daardoor komen allerlei diep ingewortelde overtuigingen en manieren van doen op losse schroeven te staan en merken we tot onze ergernis dat de vanzelfsprekendheid die deze voor ons hebben door anderen niet helemaal of zelfs helemaal niet gedeeld wordt.

---

*Er zijn verschillen die ons
allesbehalve onverschillig laten*

---

mensen’ hebben tenminste ongeveer dezelfde opleiding, achtergrond, woonomgeving, vrijetijdsbesteding, vakantiebestemming, opvoedingsopvatting, enzovoort – en dat maakt het sociale verkeer een stuk comfortabeler. Paradoxaal genoeg proberen we dus onder het mom van een zo groot mogelijke tolerantie, de werkelijke verschillen: het vreemde, eigenaardige, bizarre, zo veel mogelijk buiten de deur te houden. De prijs van onze tolerantie is dus een hoge mate van maatschappelijke segregatie.

Aangetaste eigenheid

Als gevolg van allerlei ingrijpende maatschappelijke ontwikkelingen, zoals migratie, verstedelijking, nieuwe media enzovoort, slagen we er veel minder dan vroeger in om het vreemde op afstand te houden. Het gaat dan niet zozeer om het vreemde dat we interessant of aantrekkelijk vinden (bijvoorbeeld de exotische

Nu zit de confrontatie met een bepaalde mate van vreemdheid natuurlijk ingebakken in het menselijk leven. Kinderen wijzen ons er bijvoorbeeld vaak fijntjes op dat er ook andere manieren van leven zijn dan die waarin wij hen hebben opgevoed. Doorgaans vinden we ook wel een manier om daarmee om te gaan. Maar er zijn natuurlijk grenzen! Die worden vooral overschreden als we met een vreemdheid worden geconfronteerd die ons wel bijzonder diep raakt, maar die we niet kunnen integreren.

Op zo'n moment borrelen onderbuikgevoelens op, al dan niet aangewakkerd door populistische partijen en groeperingen, in een vertwijfelde poging om het verontrustend vreemde uit te bannen. Op die momenten merken

we dat er verschillen zijn die ons allesbehalve onverschillig laten, anders gezegd: dat we helemaal niet zo tolerant zijn als we dachten.

Deze situatie moet er ons toe aanzetten om opnieuw na te denken over wat tolerantie eigenlijk is. In tegenstelling tot de gemakzuchtige houding van onverschilligheid is tolerantie ten diepste een deugd die moeite kost, zoals het Latijnse woord 'tolerare' (het dragen van een last) al aanduidt.

Schadeprincipe

We spreken over tolerantie als deugd wanneer we afzien van het gebruik van onze fysieke, emotionele, intellectuele, of sociale macht in een situatie waarin we de mogelijkheid hebben om onze denkbeelden en onze manier van leven aan anderen op te leggen. Tolerantie is des te belangrijker wanneer we ervan overtuigd zijn dat onze ideeën en levenswijzen de enig geldige en gerechtvaardigde (acceptabele) zijn. De deugd van tolerantie betekent geenszins dat ik mijn eigen overtuigingen zou moeten opgeven, laat staan dat ze voor mij onverschillig zouden zijn, maar alleen dat ik mijn macht niet mag gebruiken om de overtuigingen van anderen de kop in te drukken, ook al vind ik dat ik daar alle redenen toe heb. Tolerantie betekent dus dat ik

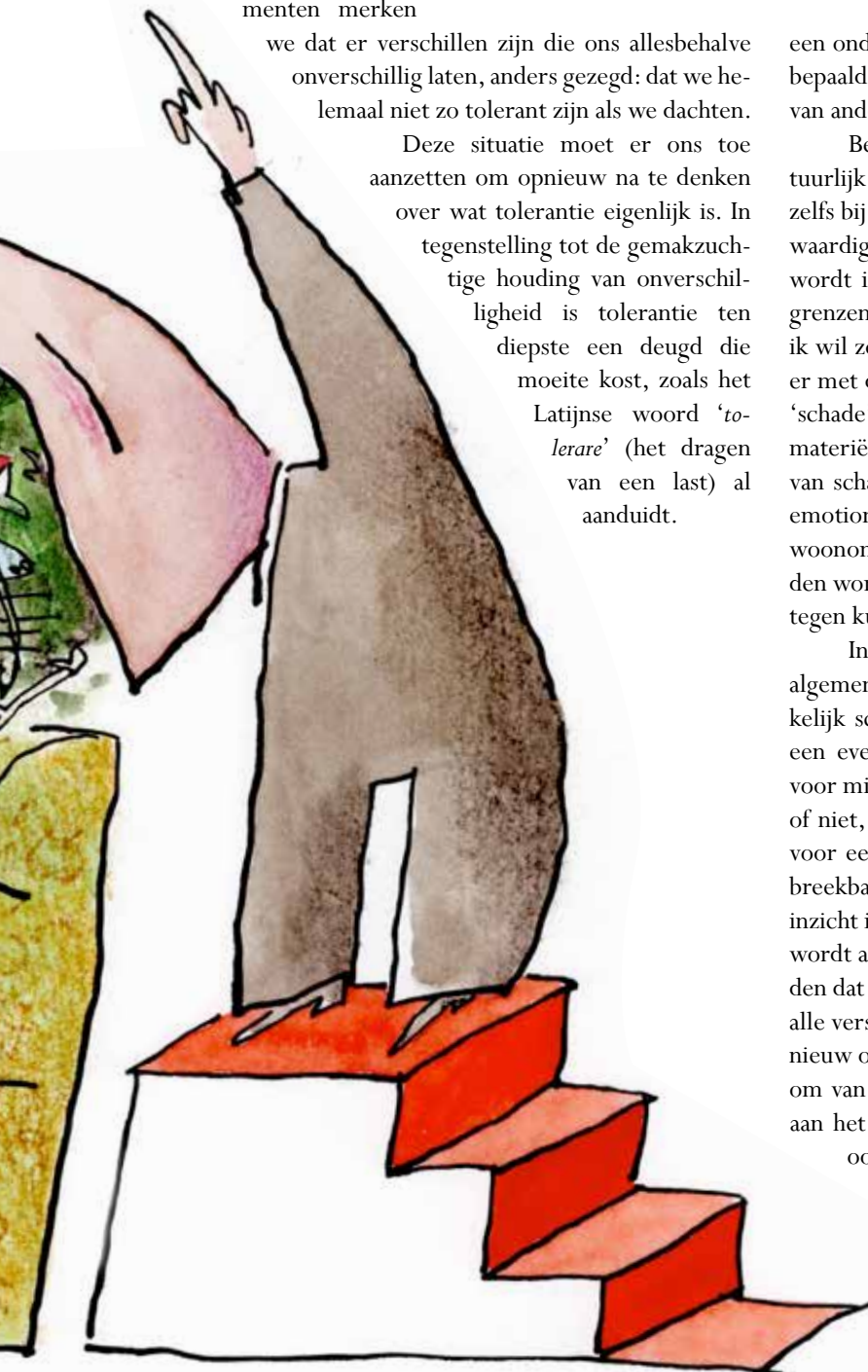
een onderscheid maak tussen waarheid en rechtvaardigheid, meer bepaald tussen de waarheid van mijn overtuigingen en het recht van anderen op hun eigen overtuigingen.

Betekent dit dat we dan maar alles moeten pikken? Nee, natuurlijk niet. Er zijn heel wat zaken die niet getolereerd worden en zelfs bij wet verboden zijn omdat ze indruisen tegen de menselijke waardigheid, of het samenleven onmogelijk maken. Traditioneel wordt in dit verband verwezen naar het 'schadeprincipe' om de grenzen van tolerantie aan te geven: ik mag zeggen en doen wat ik wil zolang ik de ander geen schade berokken. Op zich gezien is er met dit principe niets mis, maar het probleem is dat het begrip 'schade' allesbehalve eenduidig is. Naast gemakkelijk vast te stellen materiële en lichamelijke schade zijn er tal van verdoken vormen van schade die wel degelijk heel reëel zijn: denken we maar aan emotionele schade, geestelijke schade, schade aan onze leef- en woonomgeving, om nog maar te zwijgen van de schade die geleden wordt door mensen die zich daar om welke reden dan ook niet tegen kunnen verweren.

In een pluralistische samenleving als de onze zijn er weinig algemene regels die bepalen wat in concrete omstandigheden werkelijk schadelijk is en wat niet. We moeten steeds opnieuw naar een evenwicht zoeken tussen wat alleen maar onverdraaglijk is voor mij en wat ik dus maar moet tolereren, of ik dat nu leuk vind of niet, en datgene wat onverdraaglijk is op zich of op zijn minst voor een grote groep mensen. Een dergelijk evenwicht is steeds breekbaar en kan ook in de loop van de tijd verschuiven door beter inzicht in de schade die door bepaalde denkbeelden of handelingen wordt aangericht. Maar in ieder geval is hierdoor duidelijk geworden dat het geen zin heeft om nog langer de illusie te koesteren dat alle verschillen onverschillig zijn. In plaats daarvan moeten we opnieuw oog krijgen voor de verschillen die er wel degelijk toe doen, om van daaruit op zoek te gaan naar evenwichten die recht doen aan het plurale karakter van onze samenleving. Ook moeten we oog hebben voor de schade die bepaalde verschillen aanrichten, in het besef dat onze evenwichten steeds breekbaar zijn, en niemand helemaal tevreden zullen stellen.

Peter Jonkers is hoogleraar filosofie aan de Tilburg School of Catholic Theology in Utrecht.

Het 'schadeprincipe' is alles behalve eenduidig

Illustratie: Len Munnik

Schrijfster Beitske Bouwman

“HET IS TIJD VOOR EEN NIEUW DISCOURS OVER DE LIEFDE”

Schrijfster en oud-Thomas-More-bursaal Beitske Bouwman (Den Bosch, 1973) studeerde sociale wetenschappen en filosofie. Onlangs publiceerde ze haar vierde fictiewerk, de novelle Daan en Olivia. Een gesprek over deze 'kleine geschiedenis van de hedendaagse liefde'.

Door Christian van der Heijden

Foto: Christian van der Heijden

Uw nieuwe boek is een verhaal over de relatie tussen de veertigers Daan en Olivia: een relatie die op knappen staat. Bij de boekpresentatie in Amsterdam nam ook uw man het woord en hij drukte de aanwezigen op het hart hem niet te vereenzelvigen met Daan. Hoe zit dat met u en Olivia?

Beitske Bouwman: “Ik ben zeker geen Olivia. Olivia is een hardwerkende chirurg zonder kinderen. Ik ben schrijfster en heb drie dochters. Maar ik zal zeker niet ontkennen dat het innerlijke leven van Olivia hier en daar raakvlakken heeft met het mijne. Ik wilde een verhaal schrijven dat dicht op de huid zit van het werkelijke leven en dus heb ik ook geput uit mijn eigen ervaringen in relaties en die van generatiegenoten om mij heen. Die ervaringen heb ik getransformeerd in het personage Olivia. Welk stukje van Olivia ik zelf ben is dan eigenlijk niet meer te duiden, Olivia is een persoon op zichzelf geworden, maar wel met reële ervaringen en belevenissen van de generatie veertigers en hun worsteling met de liefde.”

Waarom wilde u een portret maken van een liefdeskoppel in problemen?

“Omdat we in een tijd leven waarin we volgens mij geen goed beeld van de liefde hebben. We hebben hoge verwachtingen van elkaar, denken dat de ander ons gelukkig dient te maken, maar vergeten dat we zelf verantwoordelijk zijn voor ons eigen geluk. Tegenslag in relaties wordt dan niet gespiegeld aan het eigen onvermogen maar vaak gerelateerd aan een mankement in de relatie.”

Wat zijn volgens u de gevaren van de hedendaagse idealisering van de romantische liefde?

“De romantische liefde laat ons geloven in de ware, in het idee dat er één persoon zou zijn die ons gelukkig zou kunnen maken. Dit leidt onherroepelijk tot teleurstellingen en frustraties. Nu zal zeker niet iedereen daar honderd procent van overtuigd zijn, maar het is wel een veronderstelling die iedereen met zich meedraagt en in ons denken over liefde is geslopen. Naast het gevaar van de idealisering van de romantische liefde is de economisering van de liefde zeker zo ernstig. Het economisch denken viert nog altijd hoogtij en daar lijdt ook de liefde onder. Zij wordt gereduceerd tot begrippen als ‘vervulling’, ‘wensen’, ‘krijgen’, ‘eigendom’, ‘hebben’, ‘jaloezie’. Terwijl juist deze woorden niet de liefde tot leven brengen maar haar eerder op slot zetten. Tijdens het schrijven ontdekte ik hoezeer ik zelf ook in dergelijke termen over de liefde sprak. Ik werd me steeds meer bewust van het discours dat we rondom de liefde gebruiken. Ik denk dat het tijd is voor een nieuw discours. Dat wordt niet gevormd van de ene op de andere dag. Maar als we een eerste stap zetten, is er in ieder geval een begin.”

U laat uw personages zichzelf vragen stellen over de innerlijke kern van een persoon. Geloof u in zoiets als de ziel?

“Ik weet het nog altijd niet en sta mezelf ook toe het niet te weten. Ik geloof wel in het leven dat alles met alles verbindt, een levensadem die als het ware door alles stroomt. Ik ben van mening dat als we de verbinding verliezen met de levensstroom in onszelf, het leven minder plezierig, sappig of rijk aanvoelt. Het risico bestaat dan dat je je verliest in patronen, beelden, angsten en verwachtingen zonder dat deze er werkelijk toe doen. Als we in staat zijn terug te vallen in die levensstroom, onze eigen levensadem, dan krijgt het leven meer ruimte, dan kan er meer geleefd worden, in plaats van dat we trachten te leven in onze beelden en verwachtingen. Bezielde leven, daar geloof ik dus wel in, dat je in jezelf en in de ander en in al het leven om je heen die levensadem herkent en beseft dat je verbonden bent met al het levende om je heen.”

In de novelle laat u de beide personages in hun mijmeringen flink filosoferen. Hoe filosofisch is dit boek?

“Ik heb het boek niet geschreven met de intentie filosofisch te zijn. Er zitten ook geen stemmen van filosofen in de personages verwerkt. Het boek is wel bewust geschreven vanuit de innerlijke stem van de personages. Personages die nadenken over zichzelf, wie ze zijn, waarom ze zijn wie ze zijn en de vraag wie ze eigenlijk willen zijn.”

Christian van der Heijden is journalist en redacteur van KRO-RKK.

Beitske Bouwman, *Daan en Olivia*, Querido, Amsterdam, € 15,-

ZORG WAARDEREN: NAAR EEN BASISINKOMEN

Zorg is zo vanzelfsprekend dat het vaak ondergewaardeerd wordt – ook in economisch opzicht. Hoe veranderen we dit? Een pleidooi voor het invoeren van een basisinkomen. Door Johanna Gröne

‘Participatiesamenleving’ lijkt een nieuw toverwoord. Het streven naar een “samenleving waarin de burger voor zijn welzijn niet of niet alleen afhankelijk is van de overheid, maar gestimuleerd wordt daar zelf verantwoordelijkheid voor te nemen” (zoals de officiële Van Dale-definitie luidt) lijkt haast wel de oplossing voor al onze problemen. Wat echter over het hoofd gezien wordt, is dat deze vitale samenleving

en schoonmakers als gemeenschappelijke noemer heeft dat het doorgaans slecht betaald is. Natuurlijk, de waarde van zorg kan niet uitsluitend in geld uitgedrukt worden. Zorg is onbetaalbaar. Tegelijkertijd heeft zorg ook een economische waarde, en de slechte financiële compensatie van zorg draagt er bovendien verder aan bij dat zorgen als maatschappelijk minder belangrijk gezien wordt.

moment is bijvoorbeeld de opbouw van pensioen gekoppeld aan loonarbeid waardoor informele zorgarbeid benadeeld wordt. De AOW daarentegen is een basisinkomen. Je zou dit breder kunnen trekken en iedereen – ongeacht leeftijd – een basisinkomen geven. Als iedereen gewoon inkomen krijgt, of je nou in loondienst werkt, zorgtaken verricht of een combinatie van beide, is niet langer sprake van de fundamentele ongelijkheid die op dit moment tussen arbeid en zorg bestaat. Ook zorgen krijgt dan financiële erkenning wat mede bijdraagt aan meer maatschappelijke erkenning.

Een veel gehoord bezwaar tegen ‘gratis geld’ is dat mensen dan niet meer zouden willen werken, maar dat is een misvatting. Bij diverse experimenten met een basisinkomen bleek steevast dat mensen nauwelijks minder gingen werken – en als ze dat deden, dan was het om te zorgen:

Foto: Stijn Rademaker / Hollandse Hoopje

Recent protest tegen bezuinigingen in de zorgsector.

al bestaat. Veel burgers nemen verantwoordelijkheid en zijn actief als vrijwilliger of mantelzorger. Zorgen is namelijk een wezenlijk bestanddeel van onze cultuur. Sterker nog, voor elkaar zorgen is iets fundamenteel menselijks. Zorg – in de breedste zin van het woord – wordt alleen als dusdanig vanzelfsprekend ervaren dat het belang ervan stelselmatig onderschat en ondergewaardeerd wordt.

Dit uit zich enerzijds in het feit dat zorgtaken vaak niet als ‘echt werk’ gezien worden maar eerder als iets wat je er ‘even bij doet’. Anderzijds worden zorgtaken door wie het zich financieel kan veroorloven uitbesteed, waarbij het zo ontstane werk voor kindermisjes, verplegenden

Een eerste stap is zodoende om de rol die zorg in de samenleving speelt te onderkennen en zo veel mogelijk zichtbaar te maken. Op deze manier komt er meer ruimte en aandacht voor wat zorg voor ons betekent. Wanneer de waarde van zorg voor de maatschappij erkend wordt, zou dit vervolgens tot maatregelen moeten leiden die deze waardering ook financieel uitdrukken.

Basisinkomen

De vraag is natuurlijk hoe zo’n verandering bewerkstelligd kan worden. De (on)mogelijkheid om de waarde van zorg in geld vast te stellen zou ook tot een heel ander economisch model kunnen leiden. Op dit

voor hun kinderen of voor zichzelf, bijvoorbeeld door middel van een betere opleiding.

Erkenning

De intrinsieke waarde van zorg kan ook met een basisinkomen niet betaald worden. Maar een basisinkomen schept wel meer ruimte voor de veelvuldige vormen van onbetaalde zorgverlening in de maatschappij. Het alledaagse zorgen krijgt daardoor de erkenning die het verdient. Dat zal uiteindelijk ook bijdragen aan de participatiesamenleving, want die komt pas tot bloei op het moment dat iedereen kan participeren.

Johanna Gröne is zorghethica, PvdA-raadslid in Tilburg en oud-Thomas-More-bursaal.

Bezinningsdagen benedictinessen Oosterhout

“IK HEB EEN NAAM ZODAT MEN MIJ KAN ROEPEN”

Stichting Thomas More bood mensen in haar netwerk eerder dit jaar de gelegenheid om aan te sluiten bij een viertal bezinningsdagen in de Onze Lieve Vrouwe Abdij te Oosterhout. De middagen werden georganiseerd door de zusters benedictinessen van de abdij. Een deelnemster vertelt over haar ervaring. *Door Angelique Brok-Verhoeven*

In eerste instantie lijkt het mij wat veel gevraagd om op mijn vrije zaterdagmiddag een uur en een kwartier te gaan rijden van mijn woonplaats Leuth in Gelderland naar Oosterhout, Noord-Brabant. En dat alles voor een lezing door een zuster. Toch, het thema van de eerste bijeenkomst spreekt me voldoende aan om te gaan: Bestaat er zoiets als een ‘eigen’ roeping?

Unieke opdracht

Op die eerste bijeenkomst spreekt zuster Hildegard over ons al te menselijk verlangen naar een zinvol leven. Naast dat we vrij willen zijn om te kunnen kiezen, willen we ook helder krijgen wat in dit leven onze bestemming is. Het lijkt er op dat je pas echt gelukkig kunt zijn als je je eigen unieke opdracht in het leven vindt. Hoe vindt je die dan? Ligt die ergens klaar?

Zuster Hildegard wijdt uit over de betekenis van het ‘persoon’ zijn. *Ik heb*

een naam zodat men mij kan roepen. Ze haalt verhalen aan uit de Bijbel waarin mensen met een eigen naam en gezicht geroepen worden. Onuitwisselbare mensen: Mozes,

*Een rivier stroomt
des te sterker
in een smalle bedding*

Samuel, Isaac, enzovoort. Waarom? Omdat je bent wie je bent? Je geroepen voelen, dat gaat over ons. Het is een paradox: de vrijheid om te kiezen heb ik nodig om voluit te kunnen gaan voor dat waartoe ik mij geroepen voel. Ik wil graag weten wie ik ben. Uiteindelijk blijkt dat *wat* je doet niet zozeer je levensopdracht bepaalt, maar veel

meer *voor wie* en *hoe* je het doet. Je vervult je levensopdracht omdat je het voor iemand doet, bijvoorbeeld voor je partner of kind, en steeds op de wijze waarin jouw eigen hart zich uit. Hoe groot of klein je taak ook is. In wat je doet heb je soms weinig te kiezen. Dikwijls werk je met het motief ‘er moet brood op de plank komen’. Dit hoeft geen belemmering te zijn voor het vervullen van je levenstaak: “Een rivier stroomt des te sterker in een smalle bedding”, aldus zuster Hildegard.

Persoonlijk

Het is geen lezing die zuster Hildegard geeft. Ze vertelt. Daarnaast krijgen wij alle ruimte om in te breken. We stellen vragen naar aanleiding van onze eigen levenservaring. Met een levendige glimlach op haar gezicht weet ze op milde wijze te reageren op onze toch wel wezenlijke vragen.

Wanneer iemand van de aanwezigen soms kritisch reageert op haar soms nogal vroom klinkende woorden, laat ze de vraag of opmerking geduldig binnenkomen. Geen enkele keer laat zuster Hildegard zich verleiden tot een rationeel verdedigend gesprek waarin zij haar gelijk wil halen. Telkens brengt ze het op om echt te luisteren naar de ander, om met haar verrijkende reactie in te gaan op de kern van dat wat de ander zegt.

Deze eerste zaterdagmiddag laat mij zien dat zuster Hildegard de middagen behalve universeel, ook heel persoonlijk maakt. Daar wil ik bij zijn. Wat zij vertelt gaat over mij, zo ervaar ik dat. Inderdaad, ‘inspiratie op zaterdagmiddag’. Daarmee is geen woord te veel gezegd. Uiteindelijk rijd ik drie van de vier zaterdagmiddagen naar Oosterhout. Ik betreur het dat ik die andere zaterdag echt niet kan.

Vervolg

Wat ik hier schrijf is slechts een flard van dat wat zuster Hildegard in de bezinningsmiddagen met ons heeft gedeeld. Ze heeft voldoende inspiratie en enthousiasme (en een locatie) om meer bezinningsmiddagen te houden. Ik zou zeggen, houd de post van Stichting Thomas More in de gaten. Misschien kom ik jou een volgende keer dan ook tegen in het klooster van de benedictinessen in Oosterhout.

Angelique Brok-Verhoeven is docente op een middelbare school en oud-bursaal van Stichting Thomas More.

Foto's: Roy Lazet

Thomas More Lecture 2015

DE ONGEKENDE KANT VAN DE ECONOMIE

Op 17 oktober 2015 sprak de Italiaanse econoom prof. dr. Luigino Bruni de Thomas More Lecture uit in het Academiegebouw te Utrecht. Bruni is hoogleraar Micro-economie en Geschiedenis van het economisch denken aan de universiteit LUMSA van Rome. Hij is een origineel denker die vanuit cultuurfilosofisch perspectief verrassende visies op economie en samenleving ontwikkelt.

Direct na de lezing werd het eerste exemplaar gepresenteerd van de Nederlandse vertaling van een boek dat Luigino Bruni samen met Alessandra Smerilli heeft geschreven: *De ongekende kant van de economie. Gratiuiteit en markt.*

Het boek is te bestellen bij uitgeverij Nieuwe Stad, Abdijlaan 24 te Nieuwkuijk, telefoon: 073 - 511 36 56, e-mail: nieuwe.stad@focolare.nl

Wilco Versteeg
Oud-scholar van Stichting Thomas More; schrijft over zijn leven als onderzoeker en onderwijzer in Parijs.

FILOSOOF TUSSEN DE DIEREN

Voor mijn slecht presterende studenten heb ik grote sympathie, omdat ook ik ooit een slecht student was. Ik was slecht in vakken die ik niet interessant vond, en ik vond niet interessant waar ik slecht in was. Ik heb een opvallende resistentie tegen talen met een uitgebreid systeem van verbuigingen. Dat ik dan net in Frankrijk terecht ben gekomen, mag ironisch heten. Als ik terugkijk, is m'n levensloop een raadsel voor me.

Kippen en geiten

De praktijk van de middelbare school paste me niet. Na jaren ondermaats presteren vond ik mezelf terug op een agrarisch vmbo. Twee jaar ging ik naar school tussen de kippen en geiten. Tijdens stages heb ik geleerd voor nijlpaarden en kangoeroes te zorgen. De vruchtbare omgeving zette me aan tot vertrouwen in m'n leercapaciteit. Ik was anders: filosoof tussen de boeren, werd gezegd. De intellectuele vonk die al vroeg gedoofd leek, is niet meer uitgegaan. Mbo, hbo, en uiteindelijk de universiteit: m'n laatste studie was filosofie. Een bekende zei ooit dat ik met mijn handen in de aarde ben begonnen en met mijn hoofd in de wolken ben geëindigd. Deze weg moest ik zelf volgen, maar is me bijgelicht door het vertrouwen van docenten. Het had anders kunnen lopen. Tijdens het doceren van cultuurtheorie schrik ik soms opeens: waar ben ik in vredesnaam mee bezig, en moet ik de dieren geen eten geven?

Ik mis de dieren. Je bent voor hun welzijn verantwoordelijk. Als ze ontevreden zijn merk je dit meteen; vooral bij het notoire nijlpaard is het oppassen geblyzen! Een schone omgeving, verzorging, en voer doen echter wonderen. Een dier bloeit op van aandacht, de rest gaat vanzelf. Zo'n systeem van gedoedeerde input levert een enorm rendement op. Een mooie wereld.

De tuin van Voltaire

Maar ik had het over mijn studenten, niet over dieren. Ik heb dus sympathie voor mijn slechte studenten. Zij die net als ik veronderstelde kennis missen, geen duidelijk talent hebben of die hun motivatie niet kunnen vinden. De ontevredenheid van deze beruchte studenten is de verantwoordelijkheid van de docent. Aandacht en de juiste dosering van stof doen vaak wonderen en soms zie je dat een slechte student meer gereendeerd heeft dan iemand die het van het begin al dacht te weten. Geen eer aan te behalen: het is als een dier dat zichzelf voedt.

Gelukkig zitten op de Franse universiteit veel 'slechte' studenten. Vergeet de Sorbonne: de uitblinkers zitten op de École normale supérieure. *Égalité*. Maar ook *hiérarchisé*. De elitaire docentenkolonie staat nauwelijks in contact met de leefwereld en de kwaliteiten van universitaire studenten, met hun inherente slechtheid die mij hier heeft gebracht.

Dankzij het vmbo in Twello weet ik al sinds mijn veertiende wat Voltaire bedoelde met *'il faut cultiver son jardin'*. Nu weet ik dat die tuin zo groot is dat ze alle tuintjes omvat van de mensen die op je pad komen – vooral die van jongeren die omringd door gereedschap vertwijfeld om zich heen kijken, niet wetend waar te beginnen.

More is een uitgave van Stichting Thomas More en wordt toegezonden aan donateurs en belangstellenden. Voor het aanvragen een gratis abonnement kunt u een bericht sturen naar het secretariaat; info@thomasmore.nl.

Stichting Thomas More, voorheen Radboudstichting, vormt een netwerk van op mens en maatschappij betrokken hoger opgeleiden: kritisch reflecterende mannen en vrouwen die boven de horizon van hun studie en beroep weten uit te stijgen.

Velen in het netwerk weten zich gesteund door de rijke en veelkleurige katholieke overlevering, die hen helpt bij het scherp stellen van de fundamentele vragen waarmee zij in hun persoonlijk, professioneel en maatschappelijk leven worden geconfronteerd.

Stichting Thomas More heeft de ANBI-status, d.w.z. is een Algemeen Nut Beogende Instelling. Voor haar activiteiten is zij geheel afhankelijk van bijdragen en schenkingen van particulieren en organisaties. Ook u kunt ons helpen en dat kan op een voor u fiscaal aantrekkelijke manier. Kijk voor meer informatie op onze website.

Adres	Walpoort 10 5211 DK 's-Hertogenbosch
Telefoon	073 – 657 90 17
Internetadres	www.thomasmore.nl
E-mail	info@thomasmore.nl
IBAN	NL18FVLB022.51.80.634, t.n.v. Stichting Thomas More
BIC code	FVLBNL22
Redactieraad	Liesbeth Eugelink, Joan Hemels, Ben Spekman
Redactie	Joost van der Net, Anton de Wit (eindredactie), Dianne Dekker (redactie-assistente)
Druck	Multi Media Concepts
Ontwerp	Studio Claes

De in deze nieuwsbrief weergegeven meningen zijn die van de auteurs en vallen niet noodzakelijk samen met de standpunten van Stichting Thomas More.

Stichting Thomas More
voorheen Radboudstichting